

НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ, НАРАДИ ТА СЕМИНАРИ

Л. Г. Білоусова, Г. Л. Малінова,
В. М. Мальченко, І. В. Сапожников

ПЕРША МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ "АРХІВ. ДОКУМЕНТ. ІСТОРІЯ. СУЧАСНІСТЬ"

11-12 вересня 2000 р. в Одесі відбулася Перша міжнародна конференція "Архів. Документ. Історія. Сучасність", проблематика якої викликала широкий інтерес і науковий резонанс. Конференцію було організовано Державним архівом Одеської області разом із Одеською філією Грецького фонду культури за підтримки Державного комітету архівів України та Одеської обласної державної адміністрації. Захід був присвячений 80-річчю заснування Державного архіву Одеської області, який має багаті й славні традиції. Його історія тісно пов'язана з іменами найвизначніших вітчизняних архівістів і істориків - А. О. Скальковського, Ю. Г. Оксмана, О. В. Флоровського, Є. П. Трифільєва, О. О. Рябініна-Скляревського, М. Є. Слабченка, С. Я. Борового, А. Д. Бачинського, І. А. Хіоні та ін.

Оскільки на конференції планувалося обговорити не лише сучасні практичні проблеми архівної справи, а й широкий спектр питань, пов'язаних із використанням архівних документів, передусім ученими, краєзнавцями, державними та суспільними організаціями, до складу організаційного комітету були включені: В. М. Мальченко (голова оргкомітету, директор Держархіву Одеської області), Н. І. Поглубко (заст. голови, заст. директора цього архіву), А. Айсфельд (доктор філософії, виконавчий директор Геттінгенського дослідницького центру Інституту германських та східноєвропейських досліджень, ФРН), Л. Г. Білоусова (зав. відділом інформації, використання документів і зовнішніх зв'язків держархіву області), М. Ф. Дмитрієнко (д.і.н., проф., зав. відділом спеціальних історичних дисциплін Інституту історії України НАН України), Г. А. Изувіта (заст. директора Одеської філії Грецького фонду культури), Л. І. Кормич (д.і.н., проф. Одеської національної юридичної академії), Г. Л. Малінова (к.і.н., головний науковий співробітник держархіву області), І. Б. Матяш (к.і.н., заст. директора УДНДІАСД), С. І. Михальченко (д.і.н., проф. Брянського державного педагогічного університету, директор Центру слов'янознавства, Російська Федерація), К. Є. Новохатський (нач. відділу Державного комітету архівів України, засл. працівник культури України), З.В.Першина (д. і. н., проф. Одеського національного університету ім.І.І.Мечникова, далі - ОНУ), Р. Я. Пиріг (д.і.н., проф., голова Державного комітету архівів України), Т. М. Попова і Ф. О. Самойлов (к.і.н., доценти кафедри нової і новітньої історії ОНУ), Є. Самарітаки (директор Одеської філії Грецького фонду культури), І. В. Сапожников (к.і.н., ст. наук. співробітник Інституту археології НАН України, доц. Іллічівського навчально-наукового центру ОНУ, директор Одеського регіонального відділення Інституту козацтва), В.В.Солодова (директор Одеського історико-краєзнавчого музею), П. Тевс (директор Центру досліджень історії меннонітів, проф. Меннонітського коледжу в м. Фресно, США, Каліфорнія), Н. О. Терентьєва (к.і.н., зав. відділу україно-грецьких зв'язків Інституту історії України НАН України), З. Г. Тодорашко (нач. Державної архівної служби Придністровської Молдавської республіки), В. В. Харковенко (головний спеціаліст держархіву області), М. М. Цобенко (заст. директора держархіву області).

Конференцію відкрив перший заступник голови Одеської обласної державної адміністрації М. А. Тиндюк. Колектив архіву привітали з ювілеєм представники різних

організацій і установ: від Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького - засл. працівник культури України, директор бібліотеки О. Ф. Ботушанська, від Музею Одеського морського торговельного порту - директор Т. М. Глеб-Кошанська, від Одеського історико-краєзнавчого музею - директор В. В. Солодова, від Одеського літературного музею - ст. наук. співробітник А. О. Місюк, від Одеського Пушкінського ліцею - директор Л. О. Щербина, від Фонду "Відродження Одеси" ім. братів Де-Рібас - президент Н. Б. Коваленко, а також директори ряду обласних державних архівів України та ін.

На пленарному засіданні доповіді виголосили: Р. Я. Пиріг "Сучасні тенденції архівного будівництва в Україні"; К. Є. Новохатський "Шляхи розвитку законодавства з архівної справи"; Л. І. Кормич "Роль архівів у забезпеченні наукових досліджень"; Н. І. Поглубко "Історія архівної справи на Одещині"; П. Тевс "Архівні джерела в дослідженні менонітів Російської імперії та Радянського Союзу, 1789-1930 рр.: огляд документів Одеси та Північної Америки"; А. Айсфельд "Співробітництво Геттінгенського дослідницького центру Інституту германських та східноєвропейських досліджень з Державним архівом Одеської області"; Л. Г. Білоусова "Використання джерельної бази Держархіву Одеської області. Міжнародні зв'язки архіву"; Г. Л. Малінова "О. О. Рябінін-Скляревський: матеріали до біографії".

У рамках конференції працювали 4 секції, обговорювався широкий спектр тем, була виголошена значна кількість доповідей.

Роботою секції "Історія Причорноморського регіону і м. Одеси" керували Ф. О. Самойлов і В. В. Солодова. На цій секції було заслухано й обговорено 12 доповідей, побудованих переважно на матеріалах архіву: Ф. О. Самойлова "Матеріали Держархіву Одеської області про деякі маловідомі сторінки історії Новоросійського університету"; О. Б. Дьоміна (к.і.н., доц. кафедри нової і новітньої історії ОНУ) "Діяльність академіка Ф. І. Успенського в Новоросійському університеті"; І. С. Гребцової (к.і.н., доц. кафедри нової і новітньої історії ОНУ) "Історія регіональної періодичної преси першої половини XIX ст. у фондах архіву"; М. Р. Бельського (краєзнавець, Одеса) "З історії періодичного друку в Одесі "; В. І. Голованя (к.і.н., доц., заст. голови Одеської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури) "Дослідження проблем військової історії за матеріалами архіву"; С. З. Лущик (краєзнавець, Одеса) "З історії терору в Одесі: долі офіцерів "; М. М. Данилова (керівник пошуково-дослідницької групи товариства "Одеський меморіал") "Фонди і бібліотека Держархіву Одеської області в здійсненні програм товариства "Одеський меморіал"; В. В. Солодової "Одеське імператорське товариство історії та старожитностей і зібрання Держархіву Одеської області"; В. В. Савченко (ст. наук. співробітник Одеського художнього музею) "Академічна спадщина зібрань Одеського художнього музею"; Т. І. Максим'юк (засл. працівник культури України) "Комплекс документів про побудову маяка на землях Одеського Успенського монастиря та його передачу в міське володіння (1814-1820 рр.); Г. М. Паніван (співробітник архіву, студентка історичного факультету ОНУ) "Перші роки діяльності Рішельєвського ліцею: 1817-1820 рр."; Т. Є. Донцової (краєзнавець, Одеса) "Відомі архітектори Одеси - будівельники Молдаванки".

Роботою секції "Національні відносини і державна національна політика на Півдні України у XVIII-XX ст." керували Н. О. Терентьева і Л. В. Петришина. На ній було заслухано і обговорено 11 доповідей. Їх виголосили: Н. О. Терентьева "Дослідження з історії грецької діаспори в Україні"; Н. Н. Царьова (зав. відділом давніх актів ЦДІА України, м. Львів) "Греки у Львові"; Е. Г. Плеська (доц. кафедри філософії та українознавства Державної академії зв'язку, м. Одеса) "Джерела Держархіву Одеської

області з історії німецької колонізації Причорномор'я"; П. І. Барвінська (аспірантка кафедри нової і новітньої історії ОНУ) "Україно-німецькі відносини в 1918 р. "; О. М. Келер (заст. голови Одеського німецького товариства "Відергебурт") "Архівні джерела з німецької топоніміки Одеського регіону"; Л. В. Ковальчук (доц. кафедри романо-германської філології ОНУ) "Архівні документи як основне джерело вивчення історії масових репресій у СРСР"; Л. В. Петришина (доц. кафедри історії України Одеського державного економічного університету) "Документи Держархіву Одеської області про участь жінок у просвітницькому русі"; С. Д. Топалова (к.філол.н., ст. викладач кафедри слов'янознавства ОНУ) "З історії села Кальчево Болградського р-ну Одеської області"; І. М. Пушков (наук. співробітник Центру болгарської культури, Болград) "Історія Болградської гімназії: 1858-1935 рр."; Г. В. Сапожникова (к.і.н., наук. співробітник Інституту археології НАН України, доц. Іллічівського навчально-наукового центру ОНУ) "Чорноморська козацька команда в Одесі: 1794-1797 р."; І. В. Дивний (к.і.н., ст. наук. співробітник Інституту української археографії та джерелознавства НАНУ, Київ) "Некрополістичні дослідження за матеріалами Держархіву Одеської області: досвід останнього десятиліття".

Роботою секції "Національний архівний фонд Одещини. Історія, проблеми комплектування, обліку, схоронності та використання документів" керував Р. Я. Пиріг. Було заслухано й обговорено 14 доповідей, з якими виступили: В. М. Хмарський (к.і.н., зав. кафедрою історії України ОНУ) "Повчальний урок з історії архівної справи на Півдні України: про діяльність спеціальної комісії Одеського імператорського товариства історії та старожитностей"; С. В. Адлер (головний спеціаліст держархіву області)

"З історії Держархіву Одеської області: 1920-1932 рр."; В. Ю. Алексеєва (зав. відділом забезпечення схоронності та обліку документів держархіву області) "Фонди Держархіву Одеської області: проблеми зберігання та обліку"; Т. В. Ратушна (зав. відділом формування Національного архівного фонду та діловодства архіву) "Формування Національного архівного фонду Одещини: нові тенденції і перспективи"; І. М. Попова (д.філол.н., професор кафедри соціології Інституту соціологічних досліджень, Одеса) "До питання про створення Народного архіву"; О. Ю. Ноткіна (головний бібліограф Наукової бібліотеки ОНУ) "Архів Наукової бібліотеки ОНУ ім. І. І. Мечникова"; Л. В. Арюпина (зав. відділом рідкісних видань та рукописів Одеської державної наукової бібліотеки) "Матеріали з історії Одеси в рукописному фонді ОДНБ ім. М. Горького"; І. Б. Матяш "Джерела з історії Одеського археологічного музею"; С. А. Желясков (головний спеціаліст архіву) "Фонди органів управління і влади періоду тимчасової німецько-румунської окупації Одеси і Одеської області"; З. Г. Тодорашко "Взаємозв'язки архівів України і Придністровської Молдавської республіки"; І. В. Студенніков (вик. директор Центру регіональних досліджень, Одеса) "До проблеми комплектування архівів у XXI ст.: нові можливості чи втрата позицій? "; А. І. Місечко (к.і.н., доц. кафедри історії України ОНУ) "До питання про співпрацю між Держархівом Одеської області та громадськими організаціями Одещини"; М. М. Цобенко "Фонди партійних та громадських організацій Держархіву Одеської області"; Г. М. Померанцев (краєзнавець, Одеса) "Фонди банківських установ Півдня України (за матеріалами Держархіву Одеської області)".

Роботою секції "Біографічні та історіографічні дослідження. Допоміжні історичні дисципліни" керували Т. М. Попова та І. В. Сапожников. На цій секції було заслухано й обговорено 17 доповідей, які виголосили: Т. М. Попова "Біографо-історіографічні дослідження на матеріалах фондів Держархіву Одеської області"; С. І. Михальченко "Фонд Імператорського Варшавського університету та біографії його професорів"; В. О. Абрамов (заст. директора з наукової роботи Одеського художнього музею) "Сім'я Кандинських за документами Держархіву Одеської області"; О. О. Синявська (аспірантка кафедри історії України ОНУ) "Особовий фонд історика О. І. Маркевича в Держархіві

Одеської області"; С. І. Остапова (директор Муніципального музею приватних колекцій ім. О. В. Блещунова, Одеса) "До питання про долю колекції, зібраної проф. І. А. Лінниченком для створення музею старої Одеси"; Т. І. Максим'юк (друга доповідь) "Архівні матеріали про українського дяча Віталія Боровика (з приватної збірки автора)"; В. М. Лись (заст. директора Муніципального музею приватних колекцій ім. О. В. Блещунова) "Особистий архів О. В. Блещунова"; В. В. Кльонон (вільний історик і мандрівник, Одеса) "Матеріали до біографії Б. Лісаневича"; І. В. Сапожников "О. О. Рябінін-Скляревський як історик українського козацтва і біограф його вождів"; Т. Л. Подкупко (аспірантка кафедри історії України ОНУ) "Архівні матеріали про діяльність гетьмана Ханської України П. Іваненка (Петрика)"; Ю. О. Слюсар (заст. директора Одеського історико-краєзнавчого музею) "Градоначальник П. А. Зеленой в документах і матеріалах Держархіву Одеської області"; О. В. Дерibas (президент громадського товариства "Будинок Де-Рібас", Одеса) "Архівні матеріали про родину Де-Рібас"; А. Ю. Розенбойм (краєзнавець, Одеса) "Особові справи студентів Новоросійського університету як комплексне історичне джерело"; О. О. Солончук (головний спеціаліст архіву) "Документи Держархіву Одеської області з фалеристики"; В. В. Харковенко (головний спеціаліст архіву) "Деякі питання методики генеалогічних досліджень"; О. Б. Дьомін (друга доповідь) "Про методику публікації архівних документів"; Л. В. Новікова (аспірантка кафедри історії України ОНУ) "Іменний фонд Аполлона Скальковського в Держархіві Одеської області)".

Загалом на конференції було зроблено 62 доповіді й повідомлення, з якими виступили науковці й дослідники з п'яти країн, що представляли понад 30 архівних, музейних, навчальних і науково-дослідних установ. Більшість доповідей викликала інтерес учасників конференції, які взяли участь у їхньому обговоренні.

На заключному засіданні були виголошені підсумкові повідомлення голів секцій за результати їхньої роботи (Ф. О. Самойлов, Н. О. Терентьева, Р. Я. Пиріг, І. В. Сапожников). Промовці внесли пропозиції секцій для включення їх до резолюції конференції.

Підсумки конференції підбив Р. Я. Пиріг. Зачитавши проект резолюції, В. М. Мальченко закрав засідання. Він подякував учасникам за плідну роботу, а керівництву Одеської філії Грецького фонду культури - за гостинність, адже конференція проходила в будинку цієї організації.

У дні роботи конференції в одному із залів Грецького фонду культури була організована виставка "Унікальні та особливо цінні документи Держархіву Одеської області", на якій було представлено понад 50 експонатів - оригінали документів, мап, планів, схем, малюнків та ін.

Напередодні конференції держархівом області було започатковане власне серійне наукове видання - "Праці Державного архіву Одеської області", до редакційної колегії якого ввійшли В. М. Мальченко (голова), Л. Г. Білоусова, С. Р. Гриневецький, д.і.н. М. Ф. Дмитрієнко, д.і.н. Л. І. Кормич, д.і.н. С. В. Кульчицький, к.і.н. Г. Л. Малінова (відп. секретар), д.і.н. З.В.Першина (заст. голови), д.і.н. Р. Я. Пиріг, к.і.н. Т. М. Попова, д.і.н. М. Е. Раковський, к.і.н. І. В. Сапожников, к.і.н. Н. А. Терентьева, М. М. Цобенко, к.і.н. В. С. Шандра.

Під час конференції було проведено презентацію двох перших томів названого видання. У першому з них опубліковано монографію Г. Л. Малінової та І. В. Сапожникова "О. О. Рябінін-Скляревський: матеріали до біографії". У підготовці цієї книги взяли участь

Інститут археології НАН України, Одеське регіональне відділення Інституту козацтва, Правозахисне, історико-просвітницьке і добродійне товариство "Одеський меморіал" та Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, співробітники якого надали для публікації копію рукопису не виданої раніше фундаментальної праці О. О. Рябініна-Склярєвського "Запорозькі заколоти та керуюча верства Коша XVIII ст.". Видання здійснене з нагоди 80-річчя архіву та 225-ї річниці ліквідації Запорізької Січі, а здійснено коштом Одеської обласної державної адміністрації (див. список видань).

Другий том "Праць" є монографією Л. Г. Білоусової, Т. Є. Волкової, Г. Л. Малінової та В. В. Харковенко "Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви". Супровідні тексти і бібліографію підготували Л. Г. Білоусова і В.В.Харковенко (див. список видань). Вихід книги також був присвячений ювілею архіву, публікація фінансувалась Одеською обласною державною адміністрацією та Генеральним консульством Греції в Одесі (Генеральний консул - Іфігенія Кондолеондос).

За підсумками доповідей, повідомлень, обговорень, пропозицій і дискусій, що мали місце під час конференції, було прийнято таку резолюцію:

1. Вважати за доцільне проводити наукові конференції з історико-архівної тематики регулярно, - не рідше 1 разу на 2-3 роки.
2. З урахуванням актуальності й наукової значимості питань і проблем, розглянутих на пленарному і секційних засіданнях, рекомендувати Державному архіву Одеської області опублікувати матеріали конференції у спеціальному томі своїх "Праць".
3. Пропагувати результати конференції через засоби масової інформації. Підготувати статті про конференцію для наукових і науково-популярних часописів.
4. Вважаючи найважливішим завданням Держархіву Одеської області та його підрозділів забезпечення збереженості документів, просити органи виконавчої влади Одеської області та м. Одеси поліпшити матеріально-технічну базу архівних установ системи Державного комітету архівів України. Приділити особливу увагу відділу держархіву в м. Ізмаїлі.
5. З метою підготовки кваліфікованих спеціалістів для роботи в архівних установах усіх рівнів звернутися до ректорату Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова з пропозицією вивчити питання про введення на історичному факультеті спеціалізації "Архівознавство".
6. Активізувати роботу "Спілки архівістів". Залучити в неї істориків і краєзнавців Одеси й Одеської області.
7. Звернутися до Державного комітету архівів України з пропозицією розпочати роботу щодо з'ясування долі бібліотеки Болградської гімназії, вивезеної за кордон у роки Другої світової війни.
8. Вважати за необхідне поглиблювати й розширювати фахові й наукові контакти держархіву області з архівами близького і далекого зарубіжжя.
9. Вивчити питання про доцільність і можливість створення "Народного архіву".
10. На розвиток активної й плідної діяльності держархіву області з публікації збірників документів, наукових монографій і довідкових видань (див. список), вважати за доцільне: перевидати оновлений путівник по архіву. Залучити до цієї роботи істориків та краєзнавців (В. М. Мальченко); продовжити видання "Праць" архіву, практикуючи не лише публікацію монографій, а й тематичних збірників документів статей (редколегія); підготувати збірник документів "Видатні греки Одеси" (Л. Г. Білоусова); здійснити підготовку анотованого огляду документів "Джерела з історії українського

козацтва у фондах Держархіву Одеської області" (І. В. Сапожников);
підготувати й видати "Методику генеалогічних пошуків в архіві" (В. В. Харковенко).

11. Звернутися до дирекції Одеського спеціалізованого підприємства комунально-побутового обслуговування з питань:
науково-технічного опрацювання й реставрації книг поховань Другого християнського і Слобідського цвинтарів;
передачі до держархіву області всіх цвинтарних книг, складених до 1917 р.

12. Звернутися до обласного управління юстиції у зв'язку з неприпустимістю зберігання метричних церковних книг за період до 1917 р. у сільрадах і доцільністю передачі їх до відповідних органів РАГС або до державних архівів.

13. Рекомендувати керівникам установ, організацій і підприємств усіх форм власності зробити свої відомчі архіви більш доступними для дослідників.

14. У зв'язку зі зростанням інтересу населення до сімейної історії та активізацією наукових біографо-історіографічних досліджень рекомендувати архіву:
розробити методику генеалогічного пошуку по документах архіву та опублікованих джерел;
розширити обмін інформацією з цих питань з центральними та обласними архівами.

15. З метою удосконалення науково-довідкового апарату до документів,
рекомендувати архіву:
активізувати роботу з удосконалення описів та заголовків справ;
пожвавити роботу бібліотеки архіву, поліпшити її матеріально-технічну базу.

16. Рекомендувати архіву вивчити такі питання:
про роботу читального залу і столу довідок у вихідні дні;
про створення в архіві спеціального читального залу для роботи з документами за період до 1917 р.;
про проведення регулярних зустрічей і тематичних семінарів за участю істориків і краєзнавців.

17. Рекомендувати всім дослідникам, які працюють з архівними документами,
додержуватися правил користування джерелами, а також етичних норм при публікації й цитуванні документів, обов'язково надавати бібліотеці архіву примірник виданих праць.

СПИСОК ВИДАНЬ

за документами Держархіву Одеської області

(1995-2000 рр.)

1. *Алексеева В. Ю.* Фонды Государственного архива Одесской области: Указатель. - Ч. I: Досоветский период. - Одесса, 2000. - 224 с. - (Труды Государственного архива Одесской области. - Т. III).

2. *Араджиони М. А.* Греки Крыма и Приазовья: история изучения и историография этнической истории и культуры (80-е гг. XVIII в. - 90-е гг. XX в.). - Симферополь: Изд. дом "Амена", 1999. - 132 с.

3. *Белоусова Л.* Несколько слов об одесском пиве, пивоварах и традициях // Причерноморский регион. - 1998. - № 1. - С. 37-48.

4. *Белоусова Л.* Первые автомобили на улицах Одессы // Там само. - С. 51-57.

5. Белоусова Л. Г. Екатеринославская губерния в документах Управления Новороссийского и Бессарабского генерал-губернатора: на материалах ГАОО // Спадщина. До 75-річчя Державного архіву Дніпропетровської області. Ювілейний збірник. - Дніпропетровськ, 1999. - С. 96-104.

6. Белоусова Л. Г., Волкова Т. Е., Малинова Г. Л., Харковенко В. В. Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. - Ч. I. 1800-1831 / Отв. ред. Л. Г. Белоусова, науч. ред. И. В. Сапожников. - Одесса, 2000. - 331 с. - (Труды Государственного архива Одесской области. - Т. II).

7. Белоусова Л. Г., Малинова Г. Л. Одесской таможне 200 лет / Ред. М. Н. Ковальчук. - Одесса: ОКФА, 1995. - 96 с.

8. Белоусова Л., Сапожникова Г., Сапожников И. Описание документов в деле "О казаках Войска Черноморского, жительствующих около Одессы и пожелавших переселиться по-прежнему в Войско" канцелярии Херсонского военного губернатора Э. Де-Ришелье // Сапожников И. В., Сапожникова Г. В. Запорожские и черноморские казаки в Хаджибее и Одессе. - Одесса: ОКФА, 1998. - С. 209-237.

9. Вся Одесса: Антология - Словарь. - М.: Dimoff & Co., 1997. - 1168 с.

10. Гончарук Т. Г. Каменярі одеських передмість // Сапожников И. В. Каменные кресты предместий Одессы: конец XVII-XIX вв. - Ильичевск: Элтон-2-Гратек, 1999. - С. 82-86.

11. Дивный И. В. Страницы военного некрополя старой Одессы: биографический справочник / Отв. ред. А. Маврин. - Кн. 1. - Киев, 1996; Кн. 2. - К., 2000.

12. Ковальчук Л. В., Малинова Г. Л. и др. Архивные документы: ГАОО, УСБУ в Одесской области // Одесский мартиролог. - Т. I. - Одесса: ОКФА, 1999. - С. 489-698.

13. Котлер (Меркуленко) И. Очерки по истории евреев Одессы / Ред. И. Котлер.- Иерусалим: Noy, 1996. - 204 с.

14. Маленко Л. Азовське козацьке військо: 1828-1866. - Запоріжжя: Мотор-Січ, 2000. - 514 с.

15. Малинова Г. Оксман Юліан Григорович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. - Вип. I. XIX ст.-1930-ті рр. - К., 1999. - С. 259-260.

16. Малинова Г. Л., Сапожников И. В. А. А. Рябинин-Скляревский: материалы к биографии. / Отв. ред. Г. В. Сапожникова, науч. ред. Л. Л. Зализняк. - Одесса-Киев: Элтон-2-Гратек, 2000. - 222 с. - (Труды Государственного архива Одесской области. - Т. I).

17. Малинова Г. У истоков советского правосудия // Одесский мартиролог. - Т. V. - Одесса: ОКФА, 1999. - С. 242-252.

18. Малинова Г. Трудная тема // Одесский мартиролог. - Т. II. - Одесса: ОКФА, 1999. - С. 750-772.

19. Плесская-Зебольд Э. Г. Одесские немцы: 1803-1920. - Одесса: ТЭС, 1999. - 521 с.

20. Попечительный комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799-1876 гг. - Аннотированная опись дел 1799-1818 гг. / Сост. *О. В. Коновалова, О. М. Набока, Э. Г. Плесская.*; Ред. *О. В. Коновалова.* - Одесса: ОКФА-ТЭС, 1998. - 364 с.
21. Попечительный комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799-1876 гг. - Том II. Аннотированная опись дел 1819-1826 гг. / Сост. *О. В. Коновалова, О. М. Набока, Э. Г. Плесская.*; Ред. *О. В. Коновалова.* - Одесса: ТЭС, 1999. - 242 с.
22. *Сапожников И. В., Белоусова Л. Г.* Греки под Одессой: очерки истории поселка Александровка с древнейших времен до начала XX в. / Отв. ред. *Г.В.Сапожникова.* Одесса-Ильичевск: Элтон-2-Гратек, 1999. - 262 с.
23. *Сапожников И. В., Сапожникова Г. В.* Запорожские и черноморские казаки в Хаджибее и Одессе / Отв. ред. *Л. Л. Зализняк.* - Одесса: ОКФА, 1998. - 272 с.
24. *Самодурова В. В.* Причерноморские немцы: их вклад в развитие г. Одессы и региона. 1803-1917. Библиографический указатель. - Одесса: Астропринт, 1999. - 200 с.
25. *Терентьева Н.* Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII-XX вв.) / Науч. ред. *В. А. Смолий.* - Киев: Аквилон-пресс, 1999. - 352 с.
26. Хаджибей-Одеса та українське козацтво: 1415-1797 рр. / Відп. ред. *І. В. Сапожников,* наук. ред. *Г. В. Сапожникова.* - Одесса: ОКФА, 1999. - 400 с. - (Невичерпні джерела пам'яті. - Т. III).
27. *Шувалов Р. А.* Преданы вечному забвению: поименный календарь смертных казней, убийств при задержаниях и попытках к бегству, кончин и самоубийств в тюрьмах Одессы. - Кн. I. 1879-1911. - Одесса: ОКФА, 1998. - 96 с.
28. *Щербина Л.* Пушкин в Одессе. - Одесса: Астропринт, 1999. - 432 с.
29. *Belousova L.* Fond 252: Odessa Office for Foreign Settlers in Southern Russia (1806, 1807, 1814-1834, 1843, 1850). Guide. - Fargo, N. D., North Dakota State University Library, 2000.
30. *Hausmann G.* Universitat und stadtische Gesellschaft in Odessa, 1865-1917: soziale and nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. - Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1998. - 699 s.